

EKSKLUZIVNI RAZGOVOR

Dr. **Zoran Božić**, dužnosnik Hrvatske udruge žrtava komunizma, iznosi senazacionalne činjenice do kojih je došao u razgovoru s danas pokojnim **Milanom Levarom**

Levar je medicinski slučaj

Dr. **Zoran Božić**, zagrebački liječnik, magistar medicinskih znanosti, osim intenzivnog znanstvenog rada u svojoj struci bavi se više od 20 godina istraživanjem partizanskih i komunističkih na prostoru bivše Jugoslavije. Član je više građanskih udruga, a svojevremeno je bio visoki dužnosnik Hrvatske udruge žrtava komunizma. Hrvatsku političku scenu obogatio je nizom publikacija i referata o partizanskom, komunističkom i velikosrpskom teroru. Svojim britkim i beskompromisnim tekstovima izazvao je sudski spor s partizanskim generalom **Radom Bulatom**, prvi u povijesti hrvatskog pravosuđa koji se bavi partizanskim ratnim zločinima. Nakon pogibije **Milana Levara** razgovarali smo s dr. **Zoranom Božićem**, koji je kao dužnosnik Hrvatske udruge žrtava komunizma svojedobno kontaktirao s pokojnikom. Zanimalo nas je njegovo mišljenje o vjerodostojnosti samih **Levarovih** svjedočanstava i njegovo viđenje implikacija ovog tragičnog slučaja.

Zoran Božić i Vesna Kljajić u razgovoru sramotnom

* Kako i kada ste stupili u kontakt s pokojnim **Milanom Levarom**?

- Ja uopće nisam stupio u kontakt s pokojnim **Milanom Levarom**, niti me je on kao osoba ikada zanimao. **Levar** je na vlastitu inicijativu i nakon višekratnog, upornog telefonskog inzistiranja stupio u kontakt sa mnom u doba kada sam obnašao dužnost tajnika Hrvatske udruge žrtava komunizma. U svojem stanu u Zagrebu primio sam ga i saslušao početkom ljeta 1998. g. Sa sobom je donio fascikle s većim brojem novinskih izrezaka i različitih dokumenata, uglavnom njegovih bilježaka i predavka. Netko, ne sjećam se više tko, uputio ga je meni kao osobi koja se sustavno bavi žrtvoslovljem i ima kontakte s nizom udruga takvog tipa u inozemstvu. Predstavio mi se kao zaštićeni haaški svjedok. Uz to je naveo "da je po zanimanju

privatni detektiv osposobljen za elektronski nadzor, kojemu je HDZ uništio posao, ali da i dalje u fušu obavlja pojedine detektivske zadatke ako ga naručilac dobro plati".

* Što je tražio od Vas?

- Tražio je moje posredovanje i pomoć u povezivanju s inozemnim građanskim žrtvoslovnim udrugama, te s istaknutim pojedincima afirmiranim u zaštiti građanskih prava žrtava totalitarnih režima. Prema **Levarovu** navodu predmet traženih kontakata bila bi njegova ponuda da javno svjedoči o ratnim zločinima hrvatske strane počinjenim u Domovinskom ratu. Iz njegova razmetljivog izlaganja postalo mi je odmah jasno da se radi o izuzetno prodornoj osobi, koja je na vrlo agresivan način već do tada stupila u osobni kontakt s većim brojem tuzemnih i inozemnih nevladinih udruga, domaćih i inozemnih političkih stranaka i političara, stranih diplomatskih dužnosnika i obavještajaca, te koja je samoinicijativno ponudila svoje usluge međunarodnom sudu za ratne zločine u Haagu. Pritom je tvrdio da su mu otvorena vrata svih lijevo orijentiranih političkih stranaka u Hrvatskoj, da se nalazi u stalnoj vezi sa svim istaknutijim političarima tog profila, te da mu je stalno otvoren medijski

prostor u Novom listu i Feral Tribuneu. Sebe je vidio kao nebično značajnu osobu koja će odigrati ključnu povijesnu ulogu u orbačunu s Hrvatskom demokratskom zajednicom i društvenim anomalijama koje su se pojavile u Hrvatskoj za vrijeme njihove vladavine.

* Jeste li udovoljili njegovu zahtjevu?

- U vrlo odgovornom i zahtjevnom poslu utvrđivanja ratnih zločina i obrade njihovihočevidca ja uvijek zasebno analiziram pet značajnih čimbenika nužnih za svestranu ocjenu, a to su biografija svjedoka, zdravstveno stanje svjedoka, motiv za svjedočenje, autentičnost i vjerodostojnost svjedočanstva, te na kraju eventualna involviranost očevidaca u izvršenje samog kaznenog djela o kojem svjedoči. U tom sam smislu i obavio opširniji razgovor s pokojnim **Milanom Levarom**. Impresioniran njegovom velikom prodornošću, agresivnošću i upornošću u želji da javno svjedoči o navodnim zločinima svojih ratnih drugova, te da tim putem sebe nametne tuzemnoj i inozemnoj javnosti kao glavnog aktera prvorazrednog političkog slučaja, upitao sam ga što ga tako snažno motivira na ovakvo ponašanje. On je odgovorio "da ga na to tjera unutrašnji glas". U daljnjem raščlanjivanju ove njegove tvrdnje, pokojni je Levar bez ikakve sumnje iskazao obmane čula, konkretno da "povremeno čuje glasove".

* Ne čine li ovakve tvrdnje **Levarovo** duševno zdravlje upitno?

- Upravo sam to htio reći. Obmane čula ove vrste povezuju se, na žalost, s vrlo ozbiljnim poremećajem. Osim navedenog **Levar** mi je kategorički tvrdio "da mu stalno prijete telefonom i pismeno", "da ga stalno prate", a "noću mu svjetlosnom zrakom kroz ključanicu prosvjetljavaju glavu". U sjećanju su mi ostale **Levarove** tvrdnje "da ratni zločinci protiv njega plakatiraju po Gospiću", kao i da povremeno osjeća zračne udare" od kojih gubi ravnotežu. Kako **Tihomira Oreškovića** površno poznajem s nekih sastanaka održanih 1994. g., upitao sam **Levara** je li on uistinu, osobno, bio očevidac od njega razvikanog navodnog slučaja "davljenja" zarobljenika kojeg je pripisao **Oreškoviću**. **Levar** je odgovorio potvrdno, da bi potom izjavio kako mu je dotični zarobljeni Srbin ovaj podatak potvrdio u snu. S pokojnikom se navodno susreo na ulici u Gospiću, rukovao se s njim, prema njegovoj bljedoći i ledenoj ruci zaključio je da je stvarno mrtav, a pokojnik mu je se usput potužio da ga je zadavio **Orešković**. **Levar** je osim toga izjavio "da ima problema sa spavanjem", "da sanja ratne zločine" i "da mu se noću vraćaju slike iz rata". Naveo je isto tako "da je stanovite blaže psihičke tegobe imao i prije rata". Potvrdio je da su ga "glasovi više puta bezuspješno nagovarali na samoubojstvo". Tijekom cijelog našeg razgovora pokazivao je znakove jakog duševnog nemira i tjeskobe. Ne predodređujući definitivnu dijagnozu, koja kod pokojnog **Levara** nikada nije niti bila postavljena, treba jasno naglasiti da su osobe koje pate od psihičkih tegoba ovakvog karaktera i opsega nespojive s eventualnim angažmanom u bilo kakvom istražnom i sudskom postupku. Pritom moram posebno naglasiti da sam pokojnog

Levara, unatoč njegovim psihofizičkim smetnjama, doživio kao natprosječno inteligentnu osobu.

* Ima li u biografiji pokojnog **Milana Levara** elemenata koji su ga mogli kompromitirati?

- Posebno su me zanimala stvarna okolnosti tragične pogibije njegova dvogodišnjeg djeteta od vatrenog oružja u njihovoj kući, o čemu su svojevremeno pisale novine. Pokojni Levar mi je priopćio "da se dijete ubilo iz pištolja", no čitav je ovaj događaj kod njega navodno bio "pokriven amnezijom zbog šoka". Pritom mi je **Levar** odbio odgovoriti na pitanje može li prstić djeteta starog dvije godine povući okidač pištolja, jesu li ukućanima poslije ovog navodnog samoubojstva uzete parafinske rukavice i kakvi su bili rezultati istrage. Posebnu sumnju na zataškavanje istine u ovom slučaju kod mene je izazvala **Levarova** tvrdnja da su mu "taj put progledali kroz prste". Možda bi odogovorno sudsko i medicinsko rasvjetljavanje istinskih okolnosti ove obiteljske tragedije već tada promijenilo tijek nastupajućih događaja i dovelo do pružanja nužne zdravstvene pomoći tom nesretnom čovjeku.

*Kakava je bila vjerodostojnost **Levarovih** svjedočanstava? Jeste li vidjeli s kakvim je podacima on uistinu raspolagao?

- Ja sam odmah na početku našeg razgovora pokojnog **Milana Levara** upozorio kako nisam upućen u ratne prilike u Lici u jesen 1991. g. u doba kada su od srpske agresije obranjeni grad Gospić i okolica. Tražio sam da okvirno uputi u bit problema. On mi je pokazivao neke nesređene pisane materijale i novinske izreske, koji su bili nevažni i neupotrebljivi kako u žrtvoslovnom, tako i pravosudnom smislu. Tijek njegovih misli u našem razgovoru bio je isprekidan i isto tako nesređen. Na moju primjedbu kako se iz njegovih bilježaka ne vidi jasno tko, gdje, kada i nad kim je izvršio navodne ratne zločine, **Levar** je odgovorio da pravi da "prave zapisnike čuva na sigurnom mjestu, za slučaj da mu se nešto dogodi".

Potom je na moju neskrivenu konsternaciju od mene zatražio da strane udruge s kojima sam na njegovu molbu trebao uspostaviti vezu izvijestim kako je on voljan o ratnim zločinima svjedočiti isključivo uz materijalnu naknadu. Na moje pitanje koliko bi iznosila tražena materijala naknada odgovorio je - 70 000 DEM. Pritom je napomenuo da on "ima materijale ne samo da umoci sitne ribe iz Gospića nego i one najkrupnije iz Zagreba", što je samu ponudu, po njegovu uvjerenju, činilo posebno "atraktivnom". Kako sam iz razgovora doznao da je nedavno samoinicijativno posjetio Haaški tribunal, pitao sam ga zašto ga nije ponudio haaškim istražiteljima. Pokojni **Levar** je odgovorio da je ponuda Haagu otvorena, no oni mu nisu htjeli platiti traženi iznos, na što im je on navodno rekao: "Gospodo, koliko para toliko muzike". Nije mi poznato s čim je **Levar** tada stvarno baratao, ako je uopće s čim baratao. Ostavio mi nije ništa, a osim toga mi nije pokazao niti jedan suvisli dokumenat. Više je puta iznosio tvrdnju: "Da se mene slušalo, cjelokupni tijek rata u Lici bio bi drugačiji" i stalno je opetovano naglašavao neostvarene i neprihvaćene vlastite planove za operaciju u Medačkom džepu.

* Postoji li mogućnost da je pokojni **Milan Levar** ipak neposredni svjedok ratnih zločina?

- Iz mojeg razgovora s **Levarom** zaključio sam da njemu niti okvirno nije bio jasan sadržaj pojma ratni zločin, na što sam mu skrenuo pozornost. Ovo se posebno odnosi na međusobne ulične borbe vojno neustrojenih skupina civila u kojima je zapravo obranjen Gospić, a koje Levar u kontaktu sa mnom, ali i Haagu okvalificirao kao kršenje međunarodnog ratnog prava. Ovo nepoznavanje međunarodnog ratnog prava evidentno je iz činjenice da je **Levar** u razgovoru sa mnom spontano priznao sudioništvo u izvršenju određenih kaznenih djela kojih je, što je samo po sebi logično, bio očevidac, a radi se o nasiljima nad građanima Republike Hrvatske i njihovom imovinom. Pozivanje na samoobranu i navodne naredbe kao opravdanje za izvršenje spomenutih navodnih kaznenih djela umanjuju Levarovu moralnu i zakonsku odgovornost, ako ih je stvarno učinio. Suzdržanost haaških tužitelja prema **Levarovom** svjedočanstvu više od svega drugog govori koliko su ovi prekaljeni sudski profesionalci držali do njegove ponude. Ako je pokojni **Levar** usitinu i vidio kakav ratni zločin, njegovo zdravstveno stanje i

komercijalni pristup utvrđivanju istine definiran krilaticom "koliko para, toliko muzike" srušio je, na žalost, vjerodostojnost njegova svjedočanstva na vrlo nisku razinu.

U tom sam smislu i zaključio naš razgovor savjetom pokojnom **Levaru** da zatraži medicinsku pomoć, a da informacije o navodnim zločinima u Lici u općem interesu iznese besplatno i javno. On je na to odgovorio da već troši "lijekove za živce", te "da bi ako samo jednom uđe u psihijatrijsku ordinaciju - izgubio sve". Prije odlaska pokušao je napraviti "kratkoročnu pozajmicu, jer navodno ima velike troškove pri pisanju i pohrani svjedočanstava, te komunikaciji s inozemstvom", što sam ja odbio.

* Kakvo je stvarno značenje slučaja **Levar** na hrvatskoj političkoj sceni?

- Ovaj je slučaj megalomanski prenapuhan od samoga **Levara** još za njegova života.

Levarov su slučaj po njegovoj pogibiji namjerno dodatno hiperbolizirale sada vladajuće strukture i njihova glasila u procesu servilnog dodvoravanja haaškim sucima. Gospički je slučaj u svim svojim aspektima primarno pravosudni, a ne politički problem. Pojedini istaknuti hrvatski političari svojim prejudicirajućim kvalifikacijama navodnih gospičkih zločina, na kontraproduktivan način samo pomažu eventualnim krivcima da izbjegnu pravdu.

Slučaj **Levar** je, naprotiv, po mojem najdubljem uvjerenju primarno medicinski problem i kao takvog bi ga trebalo tretirati. Meni je osobno nepojmljivo da ovaj potencijalni "krunski svjedok" navodnih masovnih hrvatskih državnih ratnih zločina u Domovinskom ratu nije u postupku ocjene vjerodostojnosti svojih svjedočanstava bio na odgovarajući način medicinski obrađen. Da je **Levar** živ, sumnjam da bi u opisanom stanju u bilo kojoj sudskoj ustanovi uspio unovčiti svoje svjedočenje. Pritom ga ja doživljavam prvenstveno kao tragičan lik s ozbiljnom lezijom ličnosti, a ne kao prevaranta.

Kako je njegova obitelj u kratko vrijeme doživjela dvije uzastopne tragedije, bilo bi nužno da joj sadašnja hrvatska vlast, umjesto političkih manipulacija i medijske prezentacije lamentacija pokojnikove udovice, pruži trajnu i izdašnu pomoć. Pokojni **Milan Levar** je, ipak, i pored svega, kao bivši dragovoljac Domovinskog rata, poginuo u terorističkom činu vezanom za ratna zbivanja, što nas sve na poseban način povezuje prema njegovoj obitelji.

Levarova pogibija predstavlja tragičan, no ne i neočekivan završetak njegova u osnovi bolesnog, megalomanskog projekta, u okviru kojeg je u postupnoj, sve široj horizontalnoj konfrontaciji "sam protiv svih", počeo ozbiljno smetati i samom novoustoličenom državnom vrhu. Unatoč naoko žestokih reakcija, burne retorike i spektakularnih uhićenja dijabetičara, PTSD-ovaca i raznih marginalaca, kojim je državni vrh popratio likvidaciju **Milana Levara**, u političkim je kuloarima zavladao olakšanje. Ni jedna druga osoba u republici Hrvatskoj, koja je profesionalno odabrala zvanje tzv. haaškog svjedoka nije se uspjela ni izdaleka tako problematično i ekstenzivno infiltrirati u sve pore tuzemnog i inozemnog političkog života, kao što je to pošlo za rukom **Milanu Levaru**. Njegovom je likvidacijom zapravo definitivno riješen problem "slobodnih haaških strijelaca", koji nisu shvatili da svoje aktivnosti nakon promjene vlasti moraju striktno koordinirati s potrebama politike. Ovog časa, naime, usitinu nikome u Republici Hrvatskoj ne odgovara pokretanje "lančane reakcije" sudskih procesa za ratne zločine s krajnje neizvjesnim ishodom i reperkusijama. Ambiciozni i prodorni gospički amater **Milan Levar** ovu grubu političku zbilju nije razumio i zato je ubijen.

Vesna KLJAJIĆ